

VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN NGHIÊN CỨU CON NGƯỜI

TRỊNH THỊ KIM NGỌC
(Chủ biên)

**CON NGƯỜI VÀ VĂN HOÁ:
TỪ LÝ LUẬN ĐẾN THỰC TIỄN PHÁT TRIỂN**

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2009

www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn

MỤC LỤC

	Trang
Lời giới thiệu	9

PHẦN I

MỐI QUAN HỆ CON NGƯỜI VÀ VĂN HOÁ - MỘT SỐ QUAN ĐIỂM TRUYỀN THỐNG VÀ HIỆN ĐẠI	17
---	----

1. **Phạm Minh Hạc:** Bước vào thế kỷ XXI: Vấn đề con người và văn hóa 19
2. **Vũ Khiêu:** Văn hoá dân tộc và nhân loại trong triết lý tư tưởng Hồ Chí Minh 34
3. **Trịnh Thị Kim Ngọc:** Nét đặc sắc trong triết lý tư tưởng Hồ Chí Minh về mối quan hệ con người và văn hoá 52
4. **Nguyễn Tài Thư:** Con người và các mối quan hệ của nó trong triết học Trung Quốc và ảnh hưởng tới văn hoá Việt Nam 77
5. **Nguyễn Bình Yên:** Mối quan hệ con người, văn hoá và nguồn nhân lực trong một số học thuyết phương Đông cổ đại 109

6. **Hồ Sĩ Quý:** Vấn đề giá trị Đông Á: Truyền thống và hiện đại 198
7. **Nguyễn Bình Yên:** Con người và văn hoá theo quan niệm truyền thống của một số danh nhân dân tộc tiêu biểu 241
8. **Hồ Sĩ Vịnh:** Phân tâm học - con người và sự phát triển văn hoá 270
9. **Trịnh Thị Kim Ngọc:** Con người và văn hoá nhìn từ lý thuyết về các "Đợt sóng văn minh" của Alvin Toffler 285
10. **Nguyễn Trần Bạt:** Văn hoá và tăng trưởng: Đức kết thực tiễn từ các mô hình phát triển quốc tế 303
11. **Đỗ Minh Cường:** Văn hoá quản lý, lãnh đạo theo một số lý thuyết hiện đại 321
12. **Hồ Sĩ Vịnh:** Chủ nghĩa hiện sinh, thân phận con người và văn học 349

PHẦN II

CON NGƯỜI VÀ VĂN HOÁ TRONG THỰC TIỄN PHÁT TRIỂN CON NGƯỜI Ở VIỆT NAM

13. **Phạm Minh Hạc:** Đa dạng văn hóa vì phát triển con người bền vững 373
14. **Nguyễn Duy Quý:** Văn hoá và sự phát triển con người 382
15. **Trịnh Thị Kim Ngọc:** Con người - phát triển

văn hoá Việt Nam: Thành công trong 20 năm đổi mới và những thách thức đang ở phía trước	390
16. Nguyễn Trần Bạt: Con người - bản sắc dân tộc và phát triển	455
17. Hoàng Trinh: Mối quan hệ con người và văn hoá Việt Nam theo quan điểm phát triển	469
18. Đỗ Minh Cương: Bàn về văn hóa tư pháp ở Việt Nam	485
19. Nguyễn Hữu Dũng: Khía cạnh thể chế, xã hội và văn hoá của thị trường lao động ở Việt Nam	498
20. Trịnh Thị Kim Ngọc: Con người Việt Nam và sự tiếp cận văn hoá an toàn trong công nghệ hạt nhân hiện nay	532
21. Đào Thị Minh Hương: Thích nghi văn hoá xã hội trong di cư mưu sinh	565
22. Trịnh Thị Kim Ngọc: Vai trò của văn hóa truyền thống trong việc nâng cao ý thức bảo vệ môi trường ở nước ta	599
23. Nguyễn Danh Bình: Học để làm người - triết lý phát triển con người theo truyền thống của dân tộc ta	647
24. Nguyễn Đình Tuấn: Con người và văn hoá Việt Nam nhìn từ " <i>Bức khảm văn hoá châu Á</i> "	656

www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn

LỜI GIỚI THIỆU

Chúng ta vừa bắt đầu một thế kỷ mới, thế kỷ của công nghệ thông tin, công nghệ sinh học và vật liệu mới, tạo nên biết bao biến đổi sâu sắc trong mọi mặt của đời sống xã hội, trong đó nổi bật là vấn đề toàn cầu hoá và hội nhập quốc tế, mở ra một thời đại mới - thời đại của kinh tế tri thức, đồng thời cũng đánh dấu nhiều thách thức mới đối với phát triển con người và văn hóa trên quy mô toàn nhân loại.

Trong khi toàn cầu hóa kinh tế đang tạo ra những thay đổi lớn lao trong bộ mặt thế giới và làm biến đổi cả nhiều quan niệm truyền thống của con người, thì các vấn đề về văn hóa và chính trị toàn cầu, về chủ nghĩa nhân đạo, về hòa bình, hợp tác và cùng phát triển đồng thời cũng nổi lên, trở thành nội dung trọng tâm của các cuộc đàm phán quốc tế. Chỉ trong 5 năm đầu của thế kỷ mới, hàng chục Hội nghị quốc tế về văn hóa đã được tổ chức, mở ra nhiều khuynh hướng đẩy mạnh việc phát huy vai trò và các hoạt động văn hóa vì mục đích hòa bình, tiến bộ trên phạm vi toàn cầu: Tháng 6 năm 2000, Hiệp hội văn hóa và văn bút thế giới đã tổ chức một Hội nghị quốc tế về “Đa dạng hóa văn hóa”; Ngày 5 tháng 9 năm 2000, các nước thành viên

Liên Hợp Quốc đã họp Hội nghị bàn tròn tại New York để bàn về chiến lược xây dựng một thế giới hòa bình trong bối cảnh toàn cầu hóa kinh tế và đa nguyên văn hóa; Với chủ trương lấy thập niên mở đầu của thế kỷ XXI (2001-2010) là *Thập niên văn hoá vì hoà bình*, hàng loạt các hoạt động văn hoá trên toàn cầu đã được triển khai, đặc biệt năm 2001 được Liên Hiệp Quốc đề xướng là *Năm đối thoại giữa các nền văn minh*; Tháng 8 năm 2003, Hội Nghiên cứu văn hóa và giá trị Hoa Kỳ đã tổ chức một Hội nghị quốc tế tại Istambul (Thổ Nhĩ Kỳ) với chủ đề: *Đối thoại toàn cầu giữa các nền văn hóa*, Hội nghị cho rằng văn hóa là một bộ phận cấu thành quan trọng trong toàn cầu hóa, đây là sự đa dạng hóa về tính dân tộc của một thế giới đa cực và không ngừng hội nhập, mà nhân loại cần tôn trọng tính thống nhất của nó như một quy luật phát triển và tăng cường đối thoại giữa các nền văn hóa truyền thống nhằm thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau. Cũng tại Istambul cùng thời gian đó, Đại hội Triết học thế giới lần thứ 21 đã tiến hành tổ chức với chủ đề: *Triết học với các vấn đề thế giới*, trong đó có một tiểu ban đã bàn sâu về những vấn đề *Bản sắc dân tộc trong toàn cầu hóa*. Tại các nước đang phát triển, hiện nay đang dấy lên và ngày một tăng cường một chủ trương đổi mới văn hóa, tăng cường vai trò của văn hoá vì sự phát triển, đồng thời phản đối kịch liệt chủ nghĩa văn hóa bá quyền (cultural hegemonism).

Đối mặt với những biến đổi xã hội khôn lường, loài người đồng thời cũng hy vọng thế kỷ XXI này sẽ là thế kỷ của văn hoá hoà bình, văn hoá bao dung, văn hoá hợp tác và phát triển với lòng mong muốn sẽ thực hiện được ước mơ muôn thuở của loài người là được sống trong dân chủ,

tự do, công bằng hơn thế kỷ trước. Lúc đó, con người vừa hết sức coi trọng sự thống nhất các giá trị nhân văn, nhân bản chung như: tính người, tình người, tinh thần khoan dung, thiện chí hợp tác.... vừa đề cao việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hoá của từng dân tộc, tạo nên sự đa dạng và ngày càng phong phú của văn hoá nhân loại.

Ở Việt Nam, thập kỷ đầu của thế kỷ XXI được coi là thời điểm quan trọng của công cuộc đổi mới, cùng với phát triển kinh tế, những vấn đề về phát triển con người và văn hoá cũng được đặc biệt quan tâm, mà đặc biệt là chủ trương phát triển xã hội đã được ghi nhận sự đổi mới trong tư duy lý luận của Đảng về vai trò của con người và văn hoá. Nghị quyết Hội nghị TW 5 khoá VIII của Đảng đã xác định rõ: *"Văn hoá là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế-xã hội"*. Thực tiễn 20 năm đổi mới cùng với những thành tựu trong việc thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội và phát triển văn hoá đã chứng minh tính đúng đắn trong tư duy lý luận của Đảng ta và thực sự văn hoá đã trở thành nguồn lực nội sinh quan trọng của công cuộc đổi mới đất nước. Bên cạnh những nỗ lực phát triển văn hoá, nhân dân cả nước đang tích cực triển khai nhiều hoạt động tôn tạo và bảo tồn các giá trị văn hoá, cũng như những hoạt động hướng tới những ngày lễ lớn của dân tộc.

Tuy nhiên, những biến động sâu sắc trên phạm vi toàn cầu cùng với những diễn biến và thâm nhập đa chiều, vô cùng phức tạp của đời sống nhân loại đã tạo ra nhiều thách thức mới cho con người và văn hoá Việt Nam. Đây là thời điểm, hơn lúc nào hết, đòi hỏi ở mỗi người chúng ta

một bản lĩnh dân tộc vững vàng để vượt qua mọi thách thức, trên cơ sở hiểu biết sâu sắc và phát huy hiệu quả yếu tố con người, đồng thời vận dụng sáng tạo sức mạnh nội sinh của văn hoá như những trụ cột cơ bản để thực hiện công cuộc đổi mới đất nước.

Cuốn sách trên tay các bạn là một trong những nghiên cứu lý luận và thực tiễn khá hệ thống về mối quan hệ giữa con người và văn hoá, nhằm góp phần làm sâu sắc hơn nhận thức trong mỗi người về vai trò của hai nhân tố quan trọng này đối với tiến trình phát triển và phát triển bền vững. Cuốn sách đã cố gắng đem đến cho bạn đọc một cách tiếp cận đồng thời theo hai hướng - truyền thống và hiện đại về mối quan hệ giữa con người và văn hóa, về vai trò to lớn của mối quan hệ này trong phát triển, cũng như trong việc khẳng định nhân cách và bản lĩnh dân tộc trong bối cảnh đa dạng văn hóa và toàn cầu hóa vì mục tiêu phát triển.

Ấn phẩm là những sản phẩm nghiên cứu khá hệ thống của tập thể tác giả gồm nhiều cán bộ của Viện Nghiên cứu Con người, đặc biệt là sự đóng góp của nhiều nhà khoa học, là cộng tác viên khoa học của Viện. Trong số đó có nhiều học giả có tên tuổi, tâm huyết với sự nghiệp phát triển con người, văn hóa và nguồn nhân lực của đất nước, luôn luôn theo sát những hoạt động nghiên cứu của viện, cũng như luôn đóng góp nhiều ý kiến quý báu cho Viện, trong đó có thể kể đến: GS.Anh hùng Lao động Vũ Khiêu, GS.VS. Nguyễn Duy Quý, GS.VS. Hoàng Trinh, GS. TS. Nguyễn Tài Thư, GS.TS. Hồ Sĩ Vịnh.... và một số học giả giàu kinh nghiệm trong nghiên cứu con người và văn hoá từ cách tiếp cận liên ngành, như: PGS.TS. Hồ Sĩ Quý,